

kuratorer böra vara knutna jämte psykiatriskt och gynekologiskt utbildade läkarekonsulter samt möjligheterna till expertkonsultationer hos t. ex. jurist eller präst. Svårigheten att rekrytera såväl kuratorer som läkare framhålles och man anser det olyckligt om rent formella krav på familjerådgivare skall utestänga kvalificerade krafter från yrket i en tid av utpräglad brist på kvalificerad arbetskraft. Tillsyningsmyndighet bör medicinalstyrelsen bli och under denna förste provinsialläkaren. Statsbidragsgivning anses ha en stimulerande uppgift och rekommenderas efter samma grunder som statsbidragen till den psykiska barna- och ungdomsvården dvs. såväl för löner som för tillgodoseende av överhängande hjälpbehov hos kvinnan och för biologiska graviditetsreaktioner. Efter dessa linjer skulle en

familjerådgivningsbyrå med två läkarkonsulter och två kuratorer kunna erhålla ett statsbidrag på 18.000 kronor vartill kommer reseersättningar och vidare bidrag till hjälpåtgärder och laboratoriekostnader med i genomsnitt 10.000 kronor. Detta skulle utgå från 1 januari 1961 och utbetalas kalenderårsvis i efterskott dvs. medel skulle behöva tas i bruk först under budgetåret 1961—62.

Efter en livlig diskussion godkände riksdagen propositionen i oförändrat skick. Det ankommer nu på landsting och andra huvudmän att i praktiken utforma den försöksverksamhet som sålunda skisserats så att man kan få mera praktisk erfarenhet som grundval för den fortsatta utbyggnaden av familjerådgivningen.

N. B. N.

Aktuella socialvårdsfrågor

Partiellt arbetsföra.

Svenska socialvårdsförbundets kalender år 1960 har utkommit och innehåller förutom sedvanlig utförlig kalenderavdelning samt redogörelse för alla olika medicinska och sociala vårdformer, sjukhus och inrättningar, dessutom en allmän avdelning. Byråchefen Romander ger där ett grundligt referat av den nya barnavårdslagen och byråchefen Rahm ett lika grundligt referat av den nya sjukhuslagen. Byråchefen i arbetsmarknadsstyrelsen Albert Bergh har skrivit en uppsats om "Samhället och den svårplacerade arbetskraften". Han konstaterar där att den grupp arbetslösa som kallas partiellt arbetsföra och officiellt definieras som personer som på grund av fysiskt eller psykiskt arbetshinder eller social belastning har eller förväntas ha svårare än andra att erhålla och behålla ett förvärvsarbete, icke är med säkerhet känd till sin storlek. Olika undersökningar uppskattar den till några få procent av befolkningen. Den nyrekryteras ständigt men ej heller för det årliga nytillskottet har man några säkra tal. Arten och graden av handikap såsom arbetshinder varierar starkt. Några generella lösningar på den svårplacerade arbetskraftens problem ges fördens skull inte. Varje fall kräver sin individuella behandling. De svårplacerades problem berör främst två huvudområden inom socialpolitiken, socialvården och arbetslöshetshjälpen. Inom båda har kommu-

nerna ett primäransvar. Det torde vara omöjligt att dra en bestämd gräns mellan de olika avsnitten av den kommunala förvaltningen som berörs av hithörande frågor. Detta har medfört att man i olika kommuner beträtt olika vägar för den administrativa ansvarsfördelningen. Ibland har ansvaret för åtgärderna kommit att åvila arbetslöshetsnämnden, i andra socialnämnden. Det kan finnas risk att ingen känner ansvaret för planering och ingripande i det enskilda fallet som därför kan komma att bollas mellan olika hjälporgan. För att skapa en samordning har man på rikspanet till arbetsmarknadsstyrelsen knutit en rådgivande delegation med representanter från medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, pensionsstyrelsen och yrkesutbildningsöverstyrelsen. Regionalt uppehålls verksamheten av länsarbetsnämnderna i nära samarbete med landstingen.

Den omständigheten att den enskilde erhållit invalidpension eller uppbär livränta eller sjukbidrag behöver inte betyda att det därmed skulle vara uteslutet att med lämpliga åtgärder förhjälpa honom till arbete i någon form. I görligaste mån vill man försöka utnyttja samhällets normala vägar för att bispringa de svårplacerade. Planering av kommunala reservarbeten måste fortgå fortlöpande och en investeringsreserv upprätthållas. Genom kommunala beslut måste erforderliga medel anvisas för sådana ändamål så

att snabb hjälp kan sättas in om behov uppkommer. Om icke de arbetslösa kan placeras på hemorten måste arbetsförmedlingarna ha hjälpmedel för att motverka och övervinna de svårigheter som kan torna upp sig för den enskilde vid omplaceringen till annan ort. Så kan ske genom hjälp med respenning samt bidrag till kostnader för flyttning av familj och bohag. Starthjälp kan utgå till arbetslös som tillträder anställning på annan ort av en beräknad varaktighet av minst 6 månader och ett familjebidrag i form av hustru- och barnbidrag samt hyresbidrag under högst 6 månader kan beviljas arbetslös om han har för avsikt att varaktigt bosätta sig på den nya arbetsorten men inte omedelbart kan erhålla familjebostad.

Kostnader för psykoteknisk anlagsprövning och läkarundersökning i samband med den grundläggande utredningen bekostas av staten liksom också verksamheten vid statens arbetsklirik där arbetsprövning av särskilt svårbedömda fall kan genomföras. Åt klienterna vid arbetskliniken utgår vissa försörjningsbidrag där kommunerna svarar för 25 procent. Vid yrkesutbildningen svarar staten för själva undervisningskostnaderna medan kostnaderna för försörjningsbidragen fördelas med 75 procent på staten och 25 procent på kommunen. För arbetsträningen har som regel landstingen påtagit sig huvudmannaskapet. Staten bidrar till vissa driftkostnader. Näringshjälp finansieras genom ekonomisk samverkan mellan stat, landsting och kommun. Statens bidrag till näringshjälp utbetalas genom pensionsstyrelsen eller arbetsmarknadsstyrelsen och har av Kungl. Maj:t och riksdag begränsats till 5.000 kronor, vilket belopp emellertid med hänsyn till medelstillgången hittills icke kunnat beviljas. Det förutsattes att kommun eller annan medverkar med en fjärdedel av kostnaden. Socialhjälpslagen medger rätt för kommun att i vissa fall teckna borgen å lån.

Om behov av yrkesutbildning för arbetslösa är rent lokalt bör kommunal arbetslöshetskurs anordnas där kommunen blir huvudman men där statsbidrag utgår med bl. a. hela kostnaden för kursföreläsare och lärare samt för anskaffande och förhyrande av maskiner och övrig stadigvarande undervisningsmateriel, för 50 procent av kostnaden för reparation av undervisningsmateriel, för arbetsmateriel etc.

Om ansträngningen att bereda de partiellt arbetslösa arbete i öppna marknaden inte lyckas kan det bli nödvändigt att anordna skyddad sysselsättning. Genom cirkulär till länsarbetsnämnderna har arbetsmarknadsstyrelsen i november

1959 anmodat nämnderna att stimulera kommunerna att inventera tillgången på lämpliga arbetsuppgifter i form av enkla utearbeten lämpade för handikappade arbetslösa. Sådana objekt är t. ex. upprepning av skogs- och strövmarker, stränder och badplatser, anordnande av promenadstråk och -stigar, upprepning av campingplatser och liknande. Kommunerna bör vara beredda att stå som huvudmän för sådana arbeten, vilka organiseras som statskommunala beredskapsarbeten. Arbetsmarknadsstyrelsen har delegerat beslutanderätten till länsarbetsnämnderna som beviljar statsbidrag med 50 procent av den beräknade kostnaden. För att sysselsätta sådana arbetslösa som inte lämpligen kan hänvisas till beredskapsarbete har sedan länge arkivarbete utnyttjats. Hittills har verksamheten huvudsakligen skett vid statliga förvaltningar och bekostas av staten. Även kommunerna torde emellertid kunna behöva en betydligt ökad mängd arkivarbete, varigenom sysselsättningsmöjligheterna för hit hörande klientel kan breddas. Den egentliga skyddade verksamheten har under 50-talet byggts ut i samarbete mellan arbetsmarknadsverket, landstingen, vissa kommuner och enskilda organisationer så att år 1959 antalet platser vid verkstäder för skyddad verksamhet uppgick till 2.600 vartill kom hemarbete för omkring 500 personer. Detta är helt otillräckligt och behovet uppskattas till lågt räknat 15.000 platser. Gällande statsbidragsregler medger inte någon medverkan från statens sida för investeringskostnaderna men för driften utgår bidrag med 40 procent av arbetsledarlön. Arbetsmarknadsstyrelsen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1960—61 föreslagit väsentliga förbättringar av statsbidraget. Statsverkspropositionen föreslår investeringsbidrag i samband med anskaffande av lokaler samt bidrag till kostnaderna för förhyrning av lokaler. Länsarbetsnämnderna har anmodats att i samråd med vederbörande kommuner göra upp en utbyggnadsplan för den skyddade verksamheten. Arbetsmarknadsstyrelsen överväger att till nystartad skyddad verkstad förlägga arbetslöshetskurs i syfte att tillgodose behovet av utbildning för de klienter som avses sysselsättas inom verkstaden. Detta innebär ökade möjligheter till statliga bidrag. Upprättandet av hemarbetscentraler i anslutning till de skyddade verkstäderna framstår också som önskvärt. För dessa centralers verksamhet kan statsbidrag utgå liksom också för yrkesutbildning åt den hemarbetande. Många kommuner har redan gjort betydande insatser för att bispringa partiellt arbets-

föra men det är angeläget att samtliga kommuner med intresse tar sig an denna verksamhet.

Alkoholskadade.

I samma kalender har byråinspektör Daniel Viklund skrivit en uppsats om vård av alkoholmissbrukare utan tillämpning av nykterhetsvårdslagen. En huvudpunkt i nykterhetsvårdsreformen är att det inte längre räcker med att nykterhetsvården ger erforderligt skydd åt samhället och enskilda gentemot socialt skadegörande alkoholmissbrukare. Den måste också förmå att ge bot. Tvångsbehandling av människor är förenad med betydande nackdelar. Behandlingsåtgärder i tidiga stadier av alkoholmissbruk bör ta formen av ett erbjudande till alkoholmissbrukaren om hjälp och vård. Enligt lagen bör nykterhetsnämnden i sådana fall försöka förmå missbrukaren att under viss tid, högst ett år, fortlöpande upprätthålla förbindelse med nämnden eller av nämnden utsedd person. Den bör vidare förhjälpa honom till lämplig anställning eller eventuellt ombyte av verksamhet eller vistelseort, samt förmå honom att rådfråga läkare. Man har på sina håll prövat frivilliga nykterhetsvårdande åtgärder vid sidan om nykterhetsnämndernas verksamhet närmast därför att många alkoholskadade fortfarande är rädda för nykterhetsnämnden och inte vill komma i dess papper. Denna rädsla är dock numera helt omotiverad. Stränga sekretessbestämmelser gäller, och alkoholmissbrukaren har ingen anledning att befara tvångsåtgärder därför att han frivilligt anmäler sig till nykterhetsnämnden med sina problem. Många tecken tyder på att den tidigare misstron mot nykterhetsnämnderna håller på att förbytas i förtroende. Vissa större städers nyk-

terhetsnämnder har för att tillmötesgå detta ökade förtroende inrättat rådgivnings- och informationsbyråer med tillhörande läkarexpedition, där man tar emot både alkoholskadade och anhöriga för allmän rådgivning och eventuellt behandling. Byråernas verksamhet bedrivs så att säga på neutral mark och vårdtagarna upplever den som stående helt utanför nykterhetsnämndens vanliga verksamhet. De enskilda vårdanstalterna för alkoholmissbrukare har på samma sätt en fri och obunden ställning utan tillämpning av nykterhetsvårdslagens bestämmelser om anstaltsvård. Antalet sådana anstalter har på kort tid ökat till 14. Även inackorderingshem för alkoholmissbrukare har snabbt ökat. För närvarande finns 17 sådana hem, de flesta med kommunal nykterhetsnämnd som huvudman. För den medicinska vården finns över 50-talet polikliniker i nykterhetsnämndsregi, en del med ett mindre antal s. k. förstaförbandsplatser för kortare tids vård i sängläge. Den allmänna sjukvården behöver emellertid ofta ingripa och utvecklingen torde gå därhän att detta kommer att uppfattas som en naturlig uppgift för sjukvården, oberoende av vederbörande läkares speciella intresse för frågorna. Särskilt de psykiatriska lasarettssavdelningarna får här en viktig uppgift. Vissa landsting driver konvalescenthem för alkoholmissbrukare vilka hem icke uppbär statsbidrag och står helt utanför nykterhetsvårdens förvaltning. Speciella anstalter för alkoholmissbrukare bland ungdomar torde vara nödvändigt med hänsyn till vederbörandes yrkesutbildning etc. Likaså håller specialanstalter för äldre med alkoholproblem på att växa fram. I denna mångsidiga flora av nya vårdtyper aktualiseras behovet av ett fastare samarbete mellan nykterhetsvården och dessa andra vårdformer.

Nils Brage Nordlander